

Handleiding

**Van onderwijskwalificatie niveau 5 naar
opleidingsprofiel hoger beroepsonderwijs**

September 2014

Inleiding

De handleiding 'Van onderwijskwalificatie niveau 5 naar opleidingsprofiel hoger beroepsonderwijs' biedt ondersteuning bij de ontwikkeling van een opleidingsprofiel voor een modulaire beroepsopleiding voor het hoger beroepsonderwijs op basis van een erkende onderwijskwalificatie van niveau 5.

De handleiding is bedoeld voor de samenwerkingsverbanden hoger beroepsonderwijs die verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van een opleidingsprofiel voor een HBO5-opleiding. Om het gebruik van de handleiding en continuïteit in de opmaak van opleidingsprofielen te waarborgen, neemt AKOV de rol van proces- en kwaliteitsbewaker op. Het Platform HBO5 bekrachtigt het afgewerkte opleidingsprofiel definitief, alvorens de geïnteresseerde samenwerkingsverbanden een aanvraag 'Toets nieuwe HBO5-opleiding' kunnen indienen bij NVAO en een administratieve toets bij de bevoegde administratie. AKOV publiceert het definitieve opleidingsprofiel op de website van 'Curriculum'.

De inhoud van de handleiding is vierledig. Ze bevat een overzicht van belangrijke begrippen in het kader van de methodiek voor de ontwikkeling van opleidingsprofielen voor HBO5-opleidingen. Per begrip wordt een werkdefinitie gegeven. Daarnaast geeft ze een overzicht van algemene en specifieke uitgangspunten die de grondslag vormen van de methodiek. Vervolgens wordt de relatie tussen een opleiding, een module en een opleidingsonderdeel schematisch weergegeven. Het laatste onderdeel van de handleiding bestaat uit een beschrijving van de methodiek.

Begrippenkader in functie van de methodiek 'opleidingsprofiel voor HBO5-opleidingen'	2
Uitgangspunten	4
Algemene uitgangspunten	4
Specifieke uitgangspunten methodiek.....	5
Schematisch overzicht relatie opleiding – module – opleidingsonderdeel	6
Methodiek	7

Begrippenkader in functie van de methodiek 'opleidingsprofiel voor HBO5-opleidingen'

- Activiteit
Een omschrijving van een taak die de beroepsbeoefenaar uitoefent.
- Activiteitenblok
Het geheel van de activiteiten met de onderliggende vaardigheden.
- Afstudeerrichting
Een differentiatie in een opleidingsprogramma met een studieomvang die ten minste een zesde en maximum de helft van de totale studieomvang van de opleiding bedraagt.
- Beroepskwalificatie (BK)
Een afgerond en ingeschaald geheel van competenties waarmee een beroep kan uitgeoefend worden.
- Bewijs van bekwaamheid
Het bewijs dat een student op grond van EVC's of EVK's de competenties heeft verworven eigen aan het onderwijsniveau (VKS-niveau 5, 6 of 7). Het bedoeld bewijs betreft een document of een registratie.
- Competentie
De bekwaamheid om kennis, vaardigheden en attituden in het handelen geïntegreerd aan te wenden voor maatschappelijke activiteiten.
- Creditbewijs
De erkenning van het feit dat een student de competenties, verbonden aan een opleidingsonderdeel, heeft verworven. Deze erkenning wordt vastgelegd in een document of een registratie. De verworven studiepunten, verbonden aan het betrokken opleidingsonderdeel, worden aangeduid als 'credits'.
- Diploma van gegraduateerde
Een van rechtswege erkend studiebewijs door de betrokken partners van het samenwerkingsverband uitgereikt aan een student die met goed gevolg een opleiding van het hoger beroepsonderwijs heeft beëindigd.
- Diplomasupplement
Een document dat de inhoud van de studies van de student en de structuur van het onderwijs in het land waar de student gestudeerd heeft, verduidelijkt.
- Domeinspecifiek leerresultaat (DLR)
In het hoger onderwijs worden clusters van één of meer competenties domeinspecifieke leerresultaten genoemd (zie definitie competentie).
- Hoger beroepsonderwijs (HBO5)
Het hoger beroepsonderwijs, afgekort HBO5, is hoger onderwijs dat beroepsgericht is. De opleidingen van het hoger beroepsonderwijs leiden tot een erkende onderwijskwalificatie van kwalificatieniveau 5 en hebben een studieomvang van 90 of 120 studiepunten.
- Module
Het kleinste te bekrachtigen deel van een modulaire opleiding, dat overeenstemt met een bepaalde inhoud (descriptorelementen kennis en vaardigheden) en omvang. Een module omvat één of meerdere DLR's en wordt samenwerkingsverband overstijgend vastgelegd waardoor automatische uitwisselbaarheid op moduleniveau tussen de samenwerkingsverbanden gegarandeerd is. Een samenwerkingsverband verdeelt een module in één of meer

opleidingsonderdelen. Een module kan naargelang de doelgroep verspreid over meerdere semesters aangeboden worden en wordt bekrachtigd met een modulebewijs. Een module telt minimaal 3 studiepunten en maximaal 20 studiepunten, met uitzondering van een module werkplekleren/integratie die meer studiepunten kan tellen.

- Modulebewijs

Een van rechtswege erkend studiebewijs door de betrokken partners van het samenwerkingsverband uitgereikt aan een student die een module van een opleiding van het hoger beroepsonderwijs met goed gevolg heeft beëindigd.

- Onderwijskwalificatie (OK)

Een afgerond en ingeschaald geheel van competenties dat noodzakelijk is om maatschappelijk te functioneren en te participeren, waarmee verdere studies in het secundair of in het hoger onderwijs aangevat kunnen worden of waarmee beroepsactiviteiten kunnen uitgeoefend worden.

- Opleidingsprofiel (OP)

Een geordende opsomming van de competenties van de onderwijskwalificatie binnen een opleiding. De competenties worden geclusterd in DLR's. De DLR's worden geordend in modules. Het geheel van de modules vormt het opleidingsprofiel.

Een opleidingsprofiel voor een opleiding van het hoger beroepsonderwijs is samenwerkingsverband overstijgend en omvat ten minste:

- een verwijzing naar het referentiekader, i.c. de erkende onderwijskwalificatie van niveau 5, en naar de descriptorelementen context, autonomie en verantwoordelijkheid;
- het aantal modules;
- het aantal studiepunten per module;
- de verdeling van de competenties van de erkende onderwijskwalificatie over de DLR's en de verdeling van de DLR's over de modules binnen de opleiding;
- als de modules in sequentieel verband dienen te staan, de volgtijdelijkheid van de modules.

- Opleidingsprogramma

Een opleidingsprogramma, opgemaakt door het samenwerkingsverband, beschrijft de inhoud en organisatie van de verschillende modules en opleidingsonderdelen.

- Opleidingsonderdeel (OLOD)

Een afgebakend geheel van onderwijs-, leer- en evaluatieactiviteiten dat gericht is op het verwerven van welomschreven competenties inzake kennis, vaardigheden en attitudes. Een opleidingsonderdeel is specifiek voor een samenwerkingsverband, heeft een minimale omvang van 3 studiepunten, moet op 1 semester worden afgerond en wordt bekrachtigd met een creditbewijs. De student schrijft zich steeds in op het niveau van een opleidingsonderdeel.

- Studieomvang

Het aantal studiepunten toegekend aan een opleidingsonderdeel, een module of aan een opleiding.

- Studiepunt (SP)

Een binnen de Vlaamse Gemeenschap aanvaarde internationale eenheid die overeenstemt met ten minste 25 en ten hoogste 30 uren voorgeschreven onderwijs-, leer- en evaluatieactiviteiten en waarmee de studietoestand van elke opleiding, elke module of elk opleidingsonderdeel wordt uitgedrukt.

- Volgtijdelijkheid

De in het opleidingsprofiel/opleidingsprogramma bepaalde regels inzake het gevolgd hebben van of het geslaagd zijn voor een module/opleidingsonderdeel vooraleer een student examen kan doen over of zich kan inschrijven voor een andere module/opleidingsonderdeel.

- Werkplekleren

Leeractiviteiten die gericht zijn op het verwerven van algemene en/of beroepsgerichte competenties. Mogelijke vormen van werkplekleren in het hoger beroepsonderwijs zijn observatie, inoefenen van verworven competenties, verwerven van nieuwe competenties of integratieopdrachten. Deze activiteiten vinden plaats in een continuüm van contexten gaande van gesimuleerd tot reëel/authentiek. Het inoefenen en verwerven van nieuwe competenties kan zowel in een gesimuleerde als in een authentieke context. Voor observatie- en integratieopdrachten is een authentieke context noodzakelijk. Een context is authentiek wanneer ze voldoet aan 2 voorwaarden: (1) de student voert activiteiten uit onder leiding van een werkgever en (2) de student neemt deel aan het arbeidsproces. Het samenwerkingsverband bepaalt de doelstellingen van werkplekleren. De evaluatie gebeurt door het samenwerkingsverband met inbreng van het werkveld.

Werkplekleren vormt een relevant aandeel van elke HBO5-opleiding. Als minimale norm geldt een derde van de studieomvang (respectievelijk 30 en 40 studiepunten).

Uitgangspunten

Algemene uitgangspunten

- Een onderwijskwalificatie van niveau 5 omvat één of meerdere beroepskwalificaties van niveau 5.
- Wanneer een onderwijskwalificatie uit meerdere beroepskwalificaties bestaat, moeten deze beroepskwalificaties door de student afzonderlijk behaald kunnen worden, tenzij het verschil tussen de beroepskwalificaties zo minimaal is dat afzonderlijke modules voor het specifiek gedeelte van elke beroepskwalificatie niet mogelijk - kleiner dan 3 studiepunten - of zinvol zijn. Indien dit het geval is, wordt dit gemotiveerd in het opleidingsprofiel. In het andere geval wordt de omvang van één beroepskwalificatie, uitgedrukt in studiepunten, vastgelegd in het opleidingsprofiel.
- Modules en onderliggende DLR's zijn gemeenschappelijk voor alle samenwerkingsverbanden die de opleiding aanbieden. Op modulenniveau is automatische uitwisselbaarheid tussen de samenwerkingsverbanden dan ook gegarandeerd.
- Een samenwerkingsverband kan een module verder opsplitsen in meerdere opleidingsonderdelen. Opleidingsonderdelen kunnen verschillen naargelang het samenwerkingsverband, de regio en/of het doelpubliek (o.a. onderscheid generatiestudenten en volwassenen). Ze worden niet opgenomen in het opleidingsprofiel, maar worden beschreven in het opleidingsprogramma van een samenwerkingsverband. Op niveau van de opleidingsonderdelen geldt geen automatische uitwisselbaarheid, maar kan wel EVC/EVK toegepast worden.
- Het/de opleidingsprofiel(en) voor verwante onderwijskwalificaties, i.c. onderwijskwalificaties met een relevant aandeel gemeenschappelijke competenties, of voor een

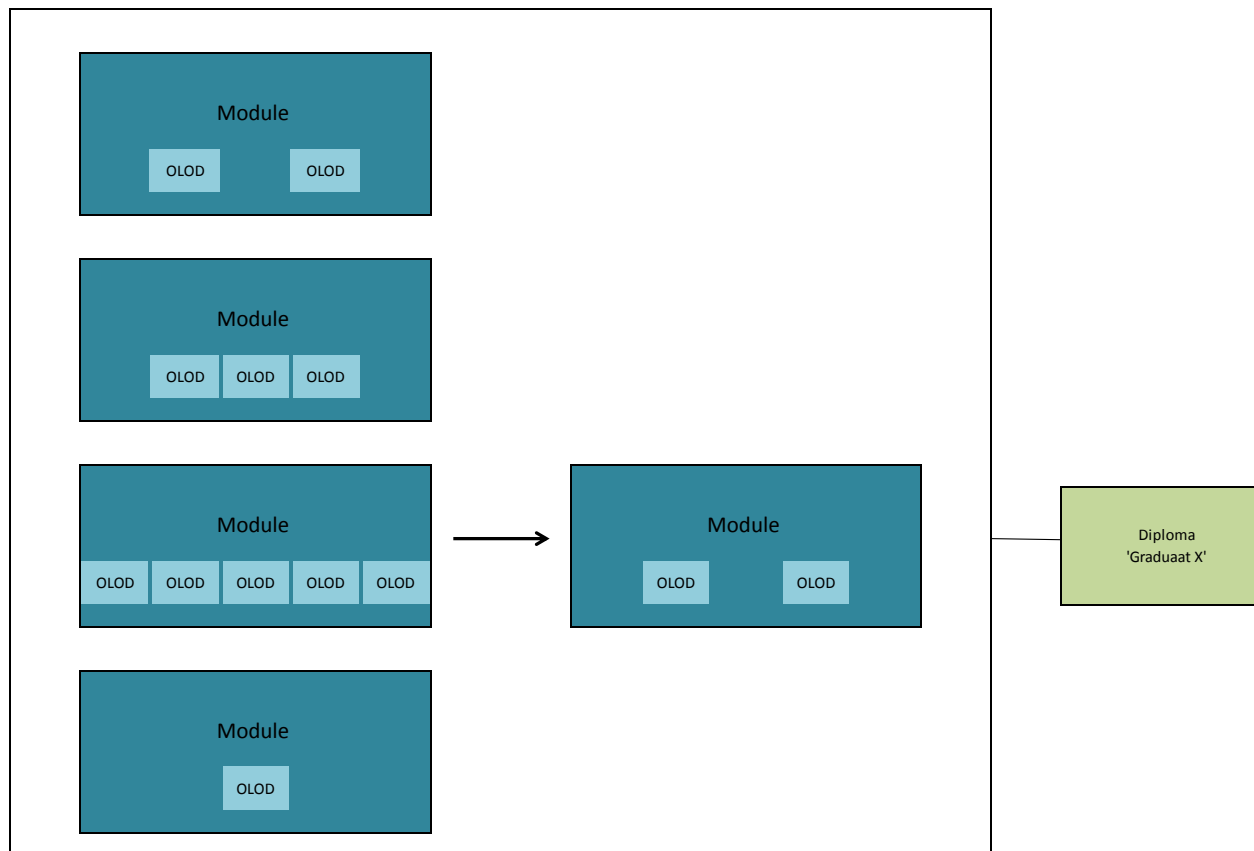
onderwijskwalificatie met verschillende afstudeerrichtingen worden gezamenlijk uitgewerkt en worden afgestemd op elkaar voor wat het gemeenschappelijk deel betreft.

Specifieke uitgangspunten methodiek

- De competenties van de erkende onderwijskwalificatie worden overgenomen in de DLR's van het opleidingsprofiel. Dit betekent dat (een verwijzing naar) alle competenties van de onderwijskwalificatie in het opleidingsprofiel terug te vinden moeten zijn.
- De activiteiten van de beroepskwalificatie(s), waaruit de onderwijskwalificatie bestaat, vormen de basis voor het formuleren van domeinspecifieke leerresultaten (DLR's). Er is een duidelijke koppeling tussen de inhoud van de activiteiten en de onderliggende vaardigheden en de inhoud van de DLR's. De DLR's dekken bovendien aantoonbaar het descriptorelement 'kennis' af.
- De descriptorelementen 'context', 'autonomie' en 'verantwoordelijkheid' worden niet verkaveld over de verschillende DLR's. Ze gelden als kader voor de volledige opleiding. Een verwijzing naar deze descriptorelementen van de beroepskwalificatie(s) wordt opgenomen in de rubriek 'omschrijving opleiding' van het opleidingsprofiel.
- Wettelijk verplichte externe certificaten die noodzakelijk zijn om de onderwijskwalificatie te kunnen behalen, worden opgenomen in de rubriek 'wettelijk externe certificering' van het opleidingsprofiel.

Schematisch overzicht relatie opleiding – module – opleidingsonderdeel

Opleidingsstructuur 'Graduaat X'

- Legende**
- Module**
    - Minimum 3, maximum 20 studiepunten (uitzondering: werkplekleren/integratie)
    - Samenwerkingsverband overstijgend
    - Automatische uitwisselbaarheid
    - Modulebewijs
  - Opleidingsonderdeel (OLOD)**
    - Minimum 3 studiepunten
    - Specifiek voor samenwerkingsverband
    - Geen automatische uitwisselbaarheid, wel EVC/EVK
    - Creditbewijs

Methodiek

STAP 1: Het Platform HBO5 initieert de opstart van de ontwikkeling van een opleidingsprofiel

De opmaak van opleidingsprofielen voor erkende onderwijskwalificaties van kwalificatieniveau 5 vormt een terugkerend agendapunt van het Platform HBO5. Per onderwijskwalificatie geeft elk samenwerkingsverband aan of het betrokken wenst te zijn bij de opmaak van het opleidingsprofiel. Het Platform HBO5 legt op basis hiervan de definitieve werkgroep vast en duidt een voorzitter aan uit de betrokken samenwerkingsverbanden. Samenwerkingsverbanden die op het Platform HBO5 aangeven dat ze niet wensen betrokken te zijn, kunnen op een later moment niet meer toetreden tot de werkgroep.

De werkgroep bestaat uit een voorzitter, een expert DLR's van het samenwerkingsverband dat het voorzitterschap opneemt en uit de overige betrokken samenwerkingsverbanden maximum twee vertegenwoordigers met inhoudelijke expertise per samenwerkingsverband.

De voorzitter legt de vergaderdata vast, regelt een vergaderlocatie en roept de werkgroep samen. Tijdens de eerste vergadering van de werkgroep wordt een secretaris aangeduid. De voorzitter en secretaris maken onderling afspraken m.b.t. de verdere verdeling van de taken van de werkgroep.

STAP 2: Activiteiten onderwijskwalificatie olijsten

In het geval een onderwijskwalificatie bestaat uit meerdere beroepskwalificaties vergelijk dan de activiteiten van de beroepskwalificaties met elkaar. Lijst enerzijds gemeenschappelijk activiteiten en anderzijds activiteiten die maar in 1 beroepskwalificatie voorkomen op.

STAP 3: Activiteiten inhoudelijk ordenen en domeinspecifieke leerresultaten formuleren

Formuleer DLR's op basis van de activiteiten van de beroepskwalificatie(s). Ga na welke activiteiten inhoudelijk samengenomen kunnen worden onder één DLR. Formuleer het DLR en plaats er het volgnummer en de code van de activiteit(en) van de beroepskwalificatie, die door het DLR wordt afgedekt, naast.

Richtlijnen voor het formuleren van een DLR:

- Zorg voor een concrete en beroepsgerichte formulering.
- Stem de formulering van het DLR af op de formulering van de activiteit(en) van de beroepskwalificatie(s) die het DLR afdekt. Dezelfde activiteit kan indien nodig en zinvol onder meer dan 1 DLR opgenomen worden.
- De descriptorelementen 'kennis' en 'vaardigheden' moeten op aantoonbare wijze in de DLR's opgenomen zijn.
- Formuleer het DLR zodanig dat elk DLR (zoveel mogelijk) maar aan 1 module gekoppeld wordt. Vermijd te generieke formuleringen.

- Neem activiteiten die in meerdere beroepskwalificaties voorkomen samen in DLR's. Een unieke activiteit binnen één beroepskwalificatie kan niet in eenzelfde DLR gecombineerd worden met een unieke activiteit uit een andere beroepskwalificatie.

STAP 4: Domeinspecifieke leerresultaten ordenen in modules

Cluster logisch samenhangende DLR's in modules. Geef iedere module een betekenisvolle titel. Bepaal vervolgens voor elke module het aantal studiepunten. Hou hierbij rekening met de totale studieomvang van de opleiding, zoals vastgelegd in de onderwijskwalificatie.

Richtlijnen voor het uitwerken van modules:

- Een module telt minimaal 3 studiepunten en maximaal 20 studiepunten. De module werkplekieren/integratie vormt een uitzondering en kan indien nodig meer studiepunten tellen.
- Een module kan bestaan uit 1 of meerdere DLR's.
- Streef er zoveel mogelijk naar om 1 DLR slechts aan 1 module te koppelen.
- Werkplekieren kan zowel in een aparte module als geïntegreerd in verschillende modules opgenomen worden. Indien werkplekieren geïntegreerd wordt in meerdere modules, verduidelijk dit dan in het opleidingsprogramma en in de 'Toets Nieuwe Opleiding' (TNO).

STAP 5: Opleidingsstructuur uitwerken en volgtijdelijkheid tussen modules vastleggen

Beperk het gebruik van volgtijdelijkheid tot een minimum, enkel indien het noodzakelijk is voor de competentieontwikkeling.

STAP 6: Bekrachten van het opleidingsprofiel door het Platform HBO5 en publicatie door AKOV op de Curriculum-website

De werkgroep die het opleidingsprofiel opmaakt, streeft naar consensus alvorens de voorzitter het opleidingsprofiel op het Platform HBO5 ter bekrachting voorlegt. Indien de werkgroep er niet in slaagt om consensus te bereiken, neemt de voorzitter de beslissing om de werkzaamheden op te schorten en de problemen voor te leggen aan het Platform HBO5. Het Platform HBO5 beslist definitief.

STAP 7: Updaten van het opleidingsprofiel

De update van het opleidingsprofiel hangt samen met de update van beroeps- en onderwijskwalificaties. De updatestrategieën voor beroepskwalificaties, onderwijskwalificaties en opleidingsprofielen worden in 2015 uitgewerkt.